

ГУПАЛОВСЬКА

Мирослава Богданівна
m.hupalovska@tneu.edu.uaк.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університет

УДК 35.087.43

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ
УКРАЇНИTHE ROLE OF FINANCIAL CONTROL IN THE PENSION SYSTEM OF
UKRAINE

У статті розглянуто теоретичні основи фінансового контролю у пенсійній системі України, проаналізовано його особливості, а також визначено необхідність підвищення дієвості та ефективності фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення.

В статье рассмотрены теоретические основы финансового контроля в пенсионной системе Украины, проанализированы его особенности, а также определена необходимость повышения действенности и эффективности финансового контроля в сфере пенсионного обеспечения.

The article deals with the theoretical basis of financial control in the pension system of Ukraine, analyzed its features, and also a necessity is determined increasing efficiency and the effectiveness of financial control in the field of pensions.

Ключові слова: фінансовий контроль, пенсійна система, пенсійне забезпечення, суб'єкти фінансового контролю

Ключевые слова: финансовый контроль, пенсионная система, пенсионное обеспечение, субъекты финансового контроля

Keywords: financial control, pension system, pension provision, subjects of financial control

ВСТУП

Пенсійна система займає одне з визначальних місць у житті суспільства та держави. Конституція України закріпила право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Здійснення пенсійної реформи, у першу чергу, спрямовано на справедливе пенсійне забезпечення та підвищення рівня життя пенсіонерів. А це, в свою чергу, потребує стійкої фінансової бази. Вагоме значення для ефективного виконання пенсійною системою її функцій має здійснення постійного та дієвого контролю як з боку державних органів, так і громадськості.

В останні роки питання осучаснення пенсійної системи досить активно висвітлюються у пресі та аналітичних статтях науковців та практиків. Зокрема, це роботи В. Баранової, О. Борисюк, І. Жмурко, О. Кириленко, Б. Надточій, М. Ріппи, та ін.

Питання фінансового контролю досліджувалися в працях таких науковців, як: Н. Виговської, П. Германчука, О. Гетманець, В. Дем'янишина, І. Микитюка, С. Романіва, Ю. Слободянюк та інших.

Однак, практично відсутні наукові дослідження присвячені дослідженню теоретичних і практичних аспектів здійснення фінансового контролю саме у пенсійній сфері.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є дослідження особливостей і пріоритетів фінансового контролю у пенсійній системі України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet та нормативно-правові акти.

Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реформування пенсійної системи є актуальним для України, що зумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуації. Зміст реформування – це запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення, яке включатиме: істотно реформовану державну розподільчу (солідарну) систему; обов'язкові заощадження громадян у пенсійних фондах; добровільні пенсійні заощадження громадян. Кожен з трьох рівнів пенсійної системи повинен контролюватися певними державними регулюючими та контролюючими органами [1, с. 110].

Контроль є важливою функцією держави, що забезпечує умови належного функціонування усієї її фінансової системи. Його необхідно розглядати як систему дій, які здійснюються органами державної влади за суб'єктами господарювання в частині ство-

рення, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення та блокування відхилень, що суперечать законному й ефективному використанню майна та коштів, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб, вдосконаленню управління економікою в цілому і окремими її сферами [2].

Основними функціями фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення є: профілактична, інформаційна, мобілізуюча. У результаті їх реалізації сформувався спеціальний метод фінансового контролю, який є вираженням засад загального підходу до об'єкту перевірки. В основі цих засад лежить поєднання загальнонаукових і методичних прийомів пізнання, що дають можливість комплексно вивчити законність, достовірність, доцільність і економічну ефективність фінансових операцій та процесів на основі використання облікової, звітної, нормативної та іншої економічної інформації у поєднанні з

дослідженням фактичного стану об'єкта контролю [3, с. 87].

Відповідно, методами фінансового контролю в системі пенсійного забезпечення є сукупність технічних (методичних) прийомів контролю, що дає змогу всебічно, повно і об'єктивно дослідити здійснені господарські і фінансові операції суб'єктами системи пенсійного забезпечення, усунути і попередити порушення у використанні фінансових ресурсів Пенсійного фонду України. У першу чергу, це стосується контролю фінансових операцій. Особливість державного фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення полягає у тому, що він є позавідомчим, проводиться спеціальними державними органами стосовно будь-якого Пенсійного фонду.

Оскільки сфера функціонування пенсійної системи є надзвичайно широкою, то, на наш погляд, тут здійснюються усі види контролю (зовнішній, внутрішній і громадський), за напрямками, які відображені на рис. 1.

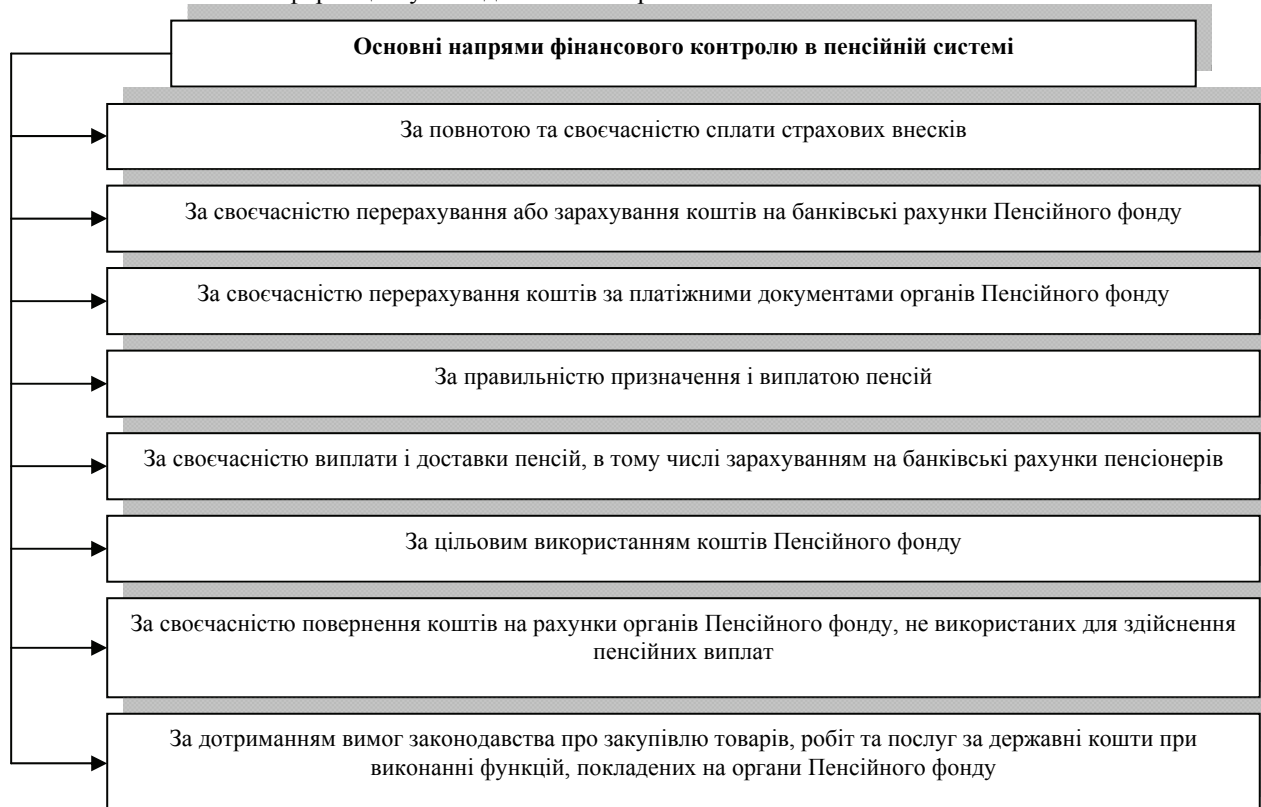

Рис. 1. Основні напрями фінансового контролю в пенсійній системі України [5]

Зовнішній контроль за використанням коштів солідарної пенсійної системи, здійснюють: Міністерство соціальної політики та його територіальні органи (за правильністю призначення (перерахунком) і виплатою пенсій у солідарній системі, взаємодією Пенсійного фонду з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування), Державна аудиторська служба України та Рахункова палата (щодо цільового використання коштів Пенсійного фонду України) [4].

Завдання внутрішнього фінансового контролю полягає в управлінні ризиками у процесі досягнення

місії та основних цілей функціонування пенсійної системи.

Особлива увага при здійсненні внутрішнього фінансового контролю повинна звертатися на правильність та повноту формування доходної частини бюджету Пенсійного фонду України.

З метою захисту пенсійних активів та забезпечення пенсійних фондів від ризиків невиклати пенсій у майбутньому в органах Пенсійного фонду проводиться аудиторський контроль.

В умовах реформування пенсійної системи діяльність контролю за дотриманням і зміцненням бюджетної і фінансової дисципліни, цільовим та ефе-

ктивним використанням коштів солідарної пенсійної системи є гарантом своєчасної виплати пенсії. Тому важлива роль відводиться оперативному аудиту, як формі державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням, забезпечення дотримання суб'єктами пенсійного законодавства.

Так, упродовж 2016 р. підрозділами внутрішнього аудиту органів Пенсійного фонду проведено 207 аудиторських досліджень щодо дотримання законодавчих і нормативно-правових актів з питань надходжень коштів до бюджету Пенсійного фонду України, призначення і виплати пенсій, використання коштів на утримання апарату управління, ведення бухгалтерського обліку та звітності. Також проведено 287 інших контрольних заходів по окремих напрямках діяльності органів Фонду. За результатами аудиторських досліджень виявлено 5,9 тис. грн. фінансових порушень на загальну суму 19,4 млн. грн. (у 2015 р. – 20,4 млн. грн.), з яких 4,7 млн. грн. (24,2%) – порушення, що призвели до збитків або втрат матеріальних ресурсів. Також виявлено 3,8 тис. порушень, що не призвели до втрат. Іншими контрольними заходами у 2015 р. виявлено порушень на загальну суму 997,7 тис. грн., інші – 6466,4 тис. грн., з яких 57,2% становлять порушення за результатами перевірок організації контролю за призначенням та виплатою пенсій. Усунуто фінансових порушень на суму 16,3 млн. грн., що становить 84,1% виявлених. За результатами аудиторських досліджень видано 206 управлінських рішень, до дисциплінарної відповідальності притягнуто 7 посадових осіб [6].

Як правило, у сфері пенсійного забезпечення використовують усі складові контролю в комплексі, що дає можливість підвищити його об'єктивність та ефективність.

Разом з тим, зважаючи на той факт, що відповідно до Конституції України, джерелом влади є народ, вважаємо, що громадський контроль, як ніякий інший вид контролю, повинен сприяти удосконаленню пенсійного законодавства, раціональному встановленню рівня пенсій та зростанню добробуту пенсіонерів.

Світова практика виділяє два основні методи фінансового контролю у системі пенсійного забезпечення: метод реагування на порушення встановлених законодавством правил функціонування суб'єктів системи пенсійного страхування та метод запобігання можливим порушенням зазначених правил і їх попередження. У разі застосування першого методу, уповноважені державні органи реагують лише на випадки погіршення функціонування окремих осіб – суб'єктів системи.

При застосуванні методу запобігання й попередження, уповноважені державні органи стежать за роботою кожного суб'єкта системи, постійно збираючи та аналізуючи їхні звіти й інформацію, що отримується при проведенні планових, позапланових перевірок і перевірок на місцях.

ВИСНОВКИ

Фінансовий контроль у пенсійній системі України – це одна із функцій управління, яка передбачає контроль за процесами формування, збереження, перерозподілу та фінансуванням виплати пенсій. У солідарній системі Пенсійний фонд, як центральний орган виконавчої влади, є контролюючим органом і одночасно об'єктом контролю щодо якості виконання визначених йому завдань. Завданням державної політики у сфері пенсійного забезпечення є удосконалення фінансового контролю з боку держави щодо суб'єктів ринку з метою створення умов ефективного розвитку пенсійної системи, надання переваг тим суб'єктам ринку, які стимулюють розвиток соціальної сфери в цілому і пенсійного забезпечення як її складової.

Список використаних джерел

1. Клименко О.М. Державний контроль у сфері пенсійного страхування та пенсійного забезпечення в Україні / О.М. Клименко // Наукові праці. Державне управління. – Випуск 153. – Том 165. – С.110-113
2. Гупаловська М. Фінансовий контроль у бюджетних установах: прагматика та шляхи удосконалення в ринкових умовах господарювання / М. Гупаловська // Наука молода. 2004. – №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.tane.edu.ua>
3. Толуб'як В.С. Фінансовий контроль в сфері пенсійного забезпечення: мета, завдання, функції / В.С. Толуб'як // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 8. – С. 86–89.
4. Пісьмаченко Л. М. Державний контроль у сфері фінансового регулювання діяльності органів пенсійного страхування / Л. М. Пісьмаченко // Вісник ДНУ: Серія «Економіка». – Дніпропетровськ.: Вид-во ДНУ. – 2007. – № 12/2. – С. 99–108.
5. Боднар Ю.А. Внутрішній аудит в органах Пенсійного фонду України / Ю.А. Боднар / Автореферат. – Тернопіль. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com>
6. Організація роботи Пенсійного фонду у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>